

Helgi Abrahamsen

landsstýrismaður í náttúru-, landbúnaðar- og ferðavinnumálum

agalóggávu og siðvenju

ur í Tíðargreinini í dag sítt boð uppá, hvussu vit loysa trupulleikarnar við gongd í haga

at almenningurin hevur atgongd at uppliva náttúruna, og hinumegin, at náttúran verður vard, og at landbúnaður og annað virksemi verða órógvað sum minst. Verður ferðavinnan náttúruni ella landbúnaðinum til ov stóran bága, skulu almennu Føroyar seta neyðug tiltøk í verk. Áhugamálini eru ymisk, og tað er ein almenn uppgáva at tryggja hóskandi javnvág millum øll áhugamálini.

Hóast útgangsstøðið skal vera gongurrættur við fyriliti, skulu staðbundnar skilhaldsreglur kunna ásetast, har ið serliga nógv ferðsla er uttangaðs. Í slíkum reglum skal bera til at skipa og avmarka ferðslu, sum órógvur landbúnað ella náttúru í órímligan mun. Rætturin at ganga skal tó ongantið avmarkast meira enn neyðugt.

Avmarkað inntriv, men ikki ognartøka

Tað er staðfest í danskari rættarvenju, at talan ikki var um ognartøku, tá ið fólkatingið í 1969 broytti

donsku náttúrufriðingarlógina og gav almenninginum atgongd at ferðast á privatum strondum og í privatum skógum. Spurningurin um møguliga ognartøku varð royndur í tveimum rættarmálum, og í báðum førum staðfesti rætturin, at talan ikki var um ognartøku sambært § 73 í grundlógini.

Eystari landsrættur staðfesti, at talan ikki var um ognartøku, men um vanliga regulering av ognarrættinum. Henda staðfestingin var grundað á, at lóggávan var saklig og galdandi fyri allar eigarar, og at inntrivið í ognarrættin varð mett at vera so mikið veikt, at eigararnir ikki mistu ræði á ognini.

At lógarfest almenninginum rætt at ferðast í føroysku náttúruni hevði til samanberingar eisini verið ein generell regulering, sum hevði verið galdandi fyri allar eigarar. Talan hevði ikki verið um at flyta rættindi frá eiganum, og inntrivið hevði verið veikt, serliga tá ið havt verður í huga, at vit í nógv ár hava havt eina siðvenju við at kalla frí-

ari gongd í haganum. Alt hetta talar ímóti, at talan hevði verið um ognartøku.

Samanumtikið bendir alt á, at tað hevði borið til at tryggjað almenninginum rætt at ganga uttangaðs, uttan at talan hevði verið um ognartøku, sum kemur tí almenna undir endurgjaldsskyldu.

Gongurrættur og aðrar avbjóðingar

Gongurrætturin uttangaðs er grundleggjandi og prinsipiellur og eigur ikki at verða blandaður saman við ferðavinnuavbjóðingum innangaðs. Slíkar avbjóðingar, eitt nú ov stórt ferðslutrýst í ávísu byggdum, eiga at verða loystar við hóskandi átøkum, t.d. við at avmarka bila- ella bussferðslu til ávísar byggdir, parkeringsgjøldum o.tíl.

Rætturin at ganga í náttúruni uttangaðs skal altíð vera avmarkaður av eini fyrilits- og varsemiskyldu, og av tí at náttúruvernd er ein almenn uppgáva, skal hótt náttúra fyrst og fremst verjast við verndartiltøkum eftir náttúruverndarlóggávuni. Slíkum verndartiltøkum verða bæði gongufólk og jarðareigarar at laga seg eftir.

Tá ið ræður um trygd, verður ferðast í náttúruni fyri egna ábyrgd. Vit eiga tí at kunna útlendingar væl um, at tað ikki er vandleyst at ferðast uttangaðs, og at tað tí altíð er umráðandi at ferðast við størsta varsemi. Í økjum, har ið serliga vandamikið er at ferðast, skal bera til at avmarka gongd av trygdarávum ella at krevja, at ferðast verður saman við staðkendum fólkum.

Landið skal tó gera sítt til, at til ber at uppliva náttúruna uttan ov stóran váða. Allar royndir vísa, at har ið gøtur verða gjørdar, verða tær í stóran mun brúktar. Tí skal landið í samráð við viðkomandi myndugleikar og stovnar og jarðareigarar kunna merkja upp og gera nýggjar farleiðir til at beina ferðsluna uttangaðs. Slíkar gøtur tæna bæði landbúnaðinum, náttúruni og trygdini.

Náttúruvernd, landbúnaður og gongd í haga

Tá ið ræður um at verja náttúruna, mugu vit ásanna, at nógv liggur á láni. Tað ber til at verja náttúruøki eftir galdandi náttúrufriðingarlóg, men við náttúrmargfeldislógini, sum ætlanin er at leggja fyri tingið í hesi tingsetuni, fáa vit betri og fjølbroyttari amboð at verja hótta og serstaka náttúru við. Summi øki í føroysku náttúruni eiga at verða

skipað sum serlig verndarøki eftir náttúruverndarlóggávuni, og í tí sambandi kunnu reglur eisini verða ásettar, sum skipa, avmarka ella banna gongd í økjum. Slíkar reglur í friðingarúrskurði ella friðingarkunngerð galda fram um tann vanliga gongurrættin.

Tað er hvørsmansrættinum íbórið, at hann skal útinnað burðardygt og við neyðugum fyriliti fyri náttúrugrundarlagnum. Virksemi og atburður, sum eru náttúruni til órímligan ampa ella skaða, eru tí ikki fevnd av tí lógliga ferðslurættinum. Hvørsmansrætturin er eitt útgangsstøði, sum eins og øll onnur nýtsla av náttúruni verður at víkja fyri avmarkandi verndartiltøkum eftir náttúruverndarlóggávuni.

Hvørsmansrættur skal somuleiðis útinnað við neyðugum fyriliti fyri landbúnaðarvirkseminum hjá tí, sum eigur ella varðar av jørðini. Tann, sum er slíkum virksemi til órímligan ampa ella skaða, fer tí eisini út um sín lógliga ferðslurætt.

Í grannalondunum, sum Føroyar kappast við í ferðavinnuhøpi, er loyvt at veita ferðaleiðaratænastur uttangaðs uttan at rinda fyri atgongd. Sum landsstýrismaður haldi eg, at tað tænil almennum vinnu- og ferðavinnuáhugamálum best, at hetta eisini er loyvt í Føroyum, so at ein og hvør, sum hevur hug og hegni, kann fara undir slíka vinnu. Løtt og ókeypis atgongd at náttúruni gevur ikki minst kvinnum og monnum í útjaðaranum, har ið arbeidsmøguleikarnir eru avmarkaðir, bestu fyrirteytir at veita ferðavinnutænastur. Verður atgongdin at náttúruni ókeypis, er tað bara sjálva tænastuna, ið rindað verður fyri. Bøndur og jarðareigarar kenna sum vera man síni egnu øki best og hava tí ríkar møguleikar at bjóða slíkar tænastur, umframt at teir kunnu brúka sjálvan landbúnaðin í ferðavinnuhøpi.

Føroyar á vegamóti

Tað nýggja rákið við gjaldskipanum við føroysk garðalið er ein álvarslig hóttan móti okkara røtfestu siðvenju, og tí standa Føroyar á einum vegamóti.

Skulu vit sum grannalondini varða um og lógartryggja siðvenjuna at ganga frítt í náttúruni, ella skulu vit lata hana gleppa okkum av hondum?

Velja vit tað seinna, ganga vit ikki bara aðra leið enn grannar okkara, men eisini beint ímóti rákinum í okkara tíð, har ið lond gerast alt

meira tilvitað um týðningin av at tryggja almenninginum uppafgur betri atgongd at náttúruni.

Sum landsstýrismaður í náttúru-, landbúnaðar- og ferðavinnumálum haldi eg, at vit við lóg skulu tryggja almenninginum rætt at ganga í náttúruni uttangaðs. Samstundis skulu vit gera neyðugar avmarkingar, har ið tað krevst av fyriliti fyri m.a. náttúru og landbúnaði. Vevja vit hinvegin alt saman í sjálvum útgangsstøðinum, er vandi fyri, at tann grundleggjandi rætturin hjá almenninginum at njóta og uppliva náttúruna uttan kostnað fer fyri skeytið.

Almennu Føroyar hava sett sær fyri at menna Føroyar sum ferðavinnutjóð, og tað hevur við munagóðum átøkum eydnast at seta Føroyar á heimskortið sum ongantið fyrr. Sum ferðafólk úr øllum heimsins heraðshornum verða drigin til Føroya at uppliva náttúruna, verða lunnar lagdir undir eina nýggju vinnu, sum kann fáa avgerandi samfelagsbúskaparlígan týðning fyri Føroyar. Heldur enn at gera mismun og hava eftirlit við garðaliðini skulu vit eins og grannalondini lata okkara útlendsku gestir vera fevndar av gongurrættinum. Í staðin skulu vit lofta møguleikanum at selja teimum alskyns ferðavinnutænastur og á tann hátt menna ferðavinnuna, so at hon gerst eitt munandi íkast í føroyska samfelagsbúskapin.

Vit skulu kortini støðugt tryggja, at ferðavinnan tænil okkara áhugamálum. Koma vit sum frá líður eftir, at hon gerst ov stór í vavi, skal hon tó ikki tálmost við tilvildarligum náttúruforðingum, men heldur við almennum tiltøkum, t.d. ferðaavgjøldum.

Føroyar eru minni í vídd enn grannalondini, og tí er væl hugsandi, at okkum fer at tørva lutfalsliga fleiri avmarkingar enn grannalondunum fyri at verja náttúruna. Men hetta eigur ikki at ávirka tað grundleggjandi útgangsstøðið: Vit skulu lógarfesta rættin at ferðast í náttúruni og samstundis loysa serligar ferðavinnuavbjóðingar og verja náttúruna og landbúnaðin.

Vit standa á einum vegamóti, og hetta er mítt boð upp á eina skynsama loysn.